(इंग्रजी मध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

रामदास वायधन गडलिंगे (मयत) कायदेशीर प्रतिनिधी मार्फत

वत्सलाबाई रामदास गडलिंगे आणि इतर.

विरुद्ध

ग्यानचंद नानुराम कृपलानी (मयत) कायदेशीर प्रतिनिधी मार्फत

ध्रुपदाबाई आणि इतर.

(दिवाणी अपील क्रमांक ४४७९/२०२१)

२८ जुलै २०२१

[न्यायमूर्ती विनीत सरन आणि न्यायमूर्ती दिनेश माहेश्वरी]

दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ - आदेश ४२ आणि ४१ आणि कलम. १०० - ताबा आणि नुकसान भरपाईच्या वसुलीसाठी खटला - कनिष्ठ न्यायालयाने फेटाळला - प्रथम अपीलीय न्यायालयाने निर्णय बदलला आणि खटला निकाली काढला - उच्च न्यायालयाने दुसरे अपील फेटाळले - आव्हान - निकाल: उच्च न्यायालयाने दुसरे अपील स्वीकारल्यानंतर आणि कायद्याचे महत्त्वपूर्ण प्रश्न तयार केल्यानंतर , उच्च न्यायालयाला केवळ प्रथम अपीलीय न्यायालयाच्या कनिष्ठन्यायालयाचे निष्कर्षांवर समाधान व्यक्त करून पक्षकारांच्या युक्तिवादातून उद्भवलेल्या संबंधित मुद्द्यांची तपासणी न करता आणि प्रथम अपीलीय न्यायालय योग्य आहे की नाही हे तपासून न पाहता निर्णय मागे घेणे त्याचा निपटारा करता आला नसता.

उच्च न्यायालयाचा निकाल हे दुसऱ्या अपिलाच्या संक्षिप्त निपटारासारखे होते आणि ते मंजूर होऊ शकत नाही, कारण दुसरे अपील विशिष्ट प्रश्नांवर स्वीकारले गेले होते - एकदा दुसरे अपील स्वीकारले गेले की, उच्च न्यायालय या बाबत समाधानी आहे की या प्रकरणात कायद्याचा महत्त्वपूर्ण प्रश्न गुंतला आहे आणि त्या प्रश्नाच्या मांडणीसह, आदेश ४१ दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ च्या अनुषंगाने अपीलावर सुनावणी होणे आवश्यक आहे - एक नजर - आदेश ४२ दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ मध्ये हे स्पष्ट केले आहे की नियम २ ने कलम १०० सह वाचलेल्या मर्यादा वगळता, आदेश ४१ चे नियम शक्य तितके लागू होतात, दुसर्या अपीलाच्या सुनावणीच्या हेतूने, म्हणजे अपिलीय निकालावरील अपील - दुसरा अपील, कायद्याच्या महत्त्वपूर्ण प्रश्नाच्या निर्मितीसह स्वीकारल्यानंतर, संक्षिप्तपणे निपटारा करता येत नाही – न्यायालयाला सुनावणी करण्याचे आणखी अधिकार आहेत. कायद्याच्या इतर कोणत्याही महत्त्वाच्या प्रश्नावरील अपिलाची सुनावणी आधी नोंदविलेल्या कारणास्तव केली गेली नाही तर - अर्थात, सुनावणीच्या वेळी, प्रतिवादीला असा युक्तिवाद करण्याचा अधिकार आहे की खटल्यात अशा प्रकारे तयार केलेल्या प्रश्नांचा किंवा प्रश्नांचा समावेश नाही परंतु, सध्याच्या प्रकरणात, उच्च न्यायालयाच्या निकालात कोणतेही संकेत नाहीत की जर प्रतिवादीने असा युक्तिवाद देखील केला असेल की या प्रकरणात न्यायालय तयार केलेले प्रश्न सामील नाही किंवा त्यापैकी कोणतेही - अशा प्रकारे तयार केलेले प्रश्न या प्रकरणात सामील नव्हते, असा निष्कर्षही उच्च न्यायालयाने काढलेला नाही - ही स्थिती असल्याने उच्च न्यायालयाने या प्रकरणाची आवश्यक तपशीलवार तपासणी करणे आणि मग, या प्रकरणात तयार केलेले कायद्याचे महत्त्वपूर्ण प्रश्न निश्चित करणे

आवश्यक होते - या प्रकरणाच्या दृष्टिकोनातून, हे प्रकरण उच्च न्यायालयाने आधीच तयार केलेल्या कायद्याच्या प्रश्नांवर पुनर्विचारासाठी पाठवण्यात आले आहे.

दिवाणी अपील अधिकारक्षेत्र: दिवाणी अपील क्रमांक ४४७९/२०२१

दुसऱ्या अपील क्रमांक २७५/२००१ मध्ये मुंबई उच्च न्यायालयाच्या नागपूर खंडपीठ, नागपूर येथील दिनांक ०८.०३.२०१६ च्या निर्णय व आदेशावरून.

मनोज गोरकेला, शशी किरण, याचिकाकर्त्यांचे विधिज्ञ

गरवेश काबरा, प्रतिवादींसाठी विधिज्ञ

न्यायालयाने खालील आदेश पारित केला :

<u>आदेश</u>

१. अनुमती देण्यात आली

२. ताबा व नुकसान भरपाईवसुलीसाठी दाखल केलेल्या खटल्यात प्रतिवादीच्या कायदेशीर प्रतिनिधींनी २००१ च्या दुसऱ्या अपील क्रमांक २७५ मध्ये मुंबई उच्च

न्यायालयाच्या, नागपूर येथील खंडपीठाने दिलेल्या ०८.०३.२०१६ च्या निर्णय व आदेशाविरुद्ध या अपीलाला प्राधान्य दिले आहे.

२. सध्याच्या प्रतिवादींच्या पूर्ववर्तीने सध्याच्या अपीलकर्त्यांच्या पूर्ववर्तीविरुद्ध दिवाणी न्यायाधीश (वरिष्ठ विभाग), अकोला न्यायालयात ताबा आणि नुकसान भरपाईसाठी दावा दाखल केला

(सीएस क्रमांक १८९/१९९५) मुख्यत: असा दावा केला की त्याने (वादी) प्रतिवादीकडून ०१.१०.१९९२ च्या नोंदणीकृत विक्री करार दस्त अंतर्गत २७,५००/- रुपयांच्या मोबदला देऊन वाद मिळकत खरेदी केली होती आणि प्रतिवादीने वादीला वाद मिळकतीचा ताबा दिला होता. वादीने असा दावा केला की, यानंतर प्रतिवादीने वाद मिळकतीस आपले कुलूप लावले आणि त्यानंतर त्यात भाडेकरूंना सामावून घेतले; त्यानंतर त्यांनी पोलिसांत तक्रार दाखल केली आणि त्यानंतर प्रस्तुत प्रकरणी ०३.०८.१९९५ रोजी ताबा तसेच नुकसान भरपाई वसूल करण्यासाठी खटला दाखल केला.

३. वादीने केलेल्या दाव्याला विरोध करताना प्रतिवादीने असा युक्तिवाद केला की त्याने ही वाद मिळकत वादीला कधीच विकली नाही; त्याऐवजी त्याने २७,५००/- रुपयांचे कर्ज घेतले होते, ज्यासाठी नाममात्र (पोकळ) विक्री करार दस्त करण्यात आला होता. तसेच प्रतिवादीने १९,७५०/- रुपयांची रक्कम रोख व धनादेशाद्वारे वादीला परत केली असून ७,५००/- रुपये किमतीचा रेफ्रिजरेटरही दिला आहे.

४. पुरावे घेतल्यानंतर आणि रेकॉर्डवर ठेवलेल्या सामग्रीची (कागदपत्रे, साक्षी) तपासणी केल्यानंतर, कनिष्ठ न्यायालयाला असे आढळले की वादी सिद्ध करण्यात अपयशी ठरला आहे की वाद मिळकत त्याच्या ताब्यात देण्यात आले आहे आणि पालिकेचा कर, वीज बिले इत्यादी देखील प्रतिवादीने भरले आहेत, ज्यामुळे असा निष्कर्ष निघाला की विक्री करार दस्त हा सरसकट विक्री करार नसून केवळ तारण म्हणून अंमलात आणला गेला आहे. प्रतिवादीने

सोसायटीकडून घेतलेल्या कर्जाची नोंद या वाद मिळकती वर लागली होती आणि त्यातून मुक्त होण्यापूर्वी ती विकली जाऊ शकत नव्हती, असेही निरीक्षण कनिष्ठन्यायालयाने नोंदवले आहे.

५. विक्री करार दस्ताची नोंदणी करताना कोणतेही पैसे दिले गेले नाहीत आणि कथित विक्री करार दस्त मधील रकमेचा व्यवहार कसा केला याबद्दल वादीने इतर कोणतेही पुरावे जोडले नाहीत, असेही कनिष्ठ न्यायालयाच्या निदर्शनास आले. वस्तुस्थितीसंदर्भातील पुरावे असले तरी प्रतिवादीने वादीला २०,०००/- रुपयांची रक्कम धनादेशाद्वारे परत केल्याचे सिद्ध झाले नाही, परंतु इतर निष्कर्ष लक्षात घेता, कनिष्ठ न्यायालयाने खटला फेटाळून लावला.

६. या प्रकरणाशी संबंधित भौतिक मुद्द्यांवर कनिष्ठन्यायालयाचे निष्कर्ष आणि तथ्य प्रथम अपीलीय न्यायालयाने मात्र हे मान्य केले नाही . प्रथम अपीलीय न्यायालयाने प्रतिवादीने धनादेशाद्वारे परतफेड करण्याच्या कथेवर विश्वास ठेवला नाही, विशेषत: प्रतिवादीने असे नमूद केले की नि.नं. ४४ ते ४७ चे धनादेश वादीने परत केले होते परंतु, या धनादेशांवर असे कोणतेही समर्थन नव्हते. अपिलीय न्यायालयास असे निदर्शनास आले की त्या सर्व धनादेशांवर वादीचे नाव लिहून प्रतिवादीने युक्ती केल्याचे शक्यता आहे. प्रथम अपिलीय न्यायालयाने या गोष्टीचा ही उल्लेख केला की, विक्री करार दस्ताची अंमलबजावणी करण्यात आली आणि उपनिबंधकांसमोर नोंदणी केली गेली आणि प्रतिवादी तो कर्जाचा व्यवहार असल्याचे सिद्ध करण्यात अपयशी ठरल्याचे आढळले. त्यानुसार प्रथम अपीलीय न्यायालयाने अपील मंजूर करून खटला निकाली काढला.

७. पहिल्या अपिलीय न्यायालयाने दिलेल्या आदेशामुळे व्यथित होऊन प्रतिवादीने दुसऱ्या अपीलात उच्च न्यायालयात धाव घेतली. प्रतिवादीने (त्याच्या कायदेशीर प्रतिनिधींनी) दाखल केलेले दुसरे अपील उच्च न्यायालयाने कायद्याच्या खालील महत्त्वपूर्ण प्रश्नांवर स्वीकारले: -

(१) अपिलीय न्यायालयाचा निर्णय हा व्यवहाराच्या स्वरूपाशी संबंधित प्रश्न तयार न झाल्याने निर्णयासाठी च्या मुद्द्यांच्या चुकीच्या मांडणीवर आधारित आहे का?

(२) कनिष्ठ न्यायालयाने नोंदवलेले तथ्याचे निष्कर्ष बेकायदेशीर, चुकीचे आणि टिकाऊ नाहीत असे न मानता रद्द केले जातात या पार्श् वभूमीवर अपीलीय न्यायालयाचा निर्णय शाश्वत आहे का?

(३) प्रथम अपीलीय न्यायालयाने नोंदवलेले निष्कर्ष विकृत असल्याचे मानण्यास जबाबदार आहेत का?

८. उच्च न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशांनी दिनांक ०८.०३.२०१६ रोजीच्या निर्णयात व आदेशात वरील प्रश्नांची पुनरावृत्ती केल्यानंतर असे निरीक्षण नोंदवले आहे की, व्यवहाराच्या स्वरूपासंबंधी विशिष्ट मुद्दा प्रथम अपीलीय न्यायालयाने तयार केलेला नसला तरी त्याने तयार केलेला दुसरा मुद्दा या मुद्द्याचा समावेश करतो; आणि प्रथम अपीलीय न्यायालयाने दोन्ही बाजूंचा युक्तिवाद विचारात घेतला होता आणि सावकारी आणि धनादेश देणे इ. संदर्भातील याचिकेवर विचार केला होता आणि नंतर कर्जासाठी तारण म्हणून विक्री करार दस्ताची अंमलबजावणी केली गेली नसल्याचा निष्कर्ष परत केला होता. या मुद्द्यावर प्रथम अपिलीय

न्यायालयाशी मतभेद असण्याचे कारण नाही, असे विद्वान एकल न्यायाधीशांचे मत होते. प्रश्न क्रमांक २ च्या संदर्भात, विद्वान एकल न्यायाधीशांनी पुन्हा प्रथम अपीलीय न्यायालयाच्या निष्कर्षाचा संदर्भ दिला आणि असे आढळले की प्रतिवादी किंवा त्याच्या एजंटांच्या कथित ताब्याचा कोणताही परिणाम किंवा प्रासंगिकता नाही जेव्हा वादीचा ताबा कायदेशीर होता आणि त्याच्याकडे विक्री करार दस्ताद्वारे वैध मालकी हक्क होता. प्रथम अपीलीय न्यायालयाने नोंदवलेले तथ्याचे निष्कर्ष वस्तुस्थिती आणि पुराव्यांनुसार आहेत आणि प्रश्न क्रमांक ३ चे उत्तर होकारार्थी देता येत नाही, असे निरीक्षण एकल न्यायाधीशांनी नोंदवले. ही निरीक्षणे नोंदवून विद्वान न्यायाधीशांनी दुसरे अपील फेटाळून लावले.

९. उच्च न्यायालयाच्या दिनांक ०८.०३.२०१६ रोजीच्या निर्णयावर व आदेशावर याचिकाकर्त्यांच्या वतीने विविध कारणांनी प्रश्न चिन्ह उपस्थित करण्यात आले आहेत. त्यातील एक मूलभूत युक्तिवाद असा आहे की, उच्च न्यायालयाने दुसरे अपील स्वीकारल्यानंतर आणि कायद्याचे महत्त्व पूर्ण प्रश्न तयार केल्यानंतर, केवळ प्रथम अपीलीय न्यायालयाच्या निष्कर्षांमध्ये हस्तक्षेप न करण्याची गरज आहे, असे निरीक्षण नोंदवून त्याचा सारांश पद्धतीने निर्णय घेणे योग्य नाही. कनिष्ठ न्यायालयाने संबंधित बाबींवर आणि ठोस निष्कर्षांच्या आधारे हा खटला फेटाळून लावला होता; आणि असा निर्णय प्रथम अपीलीय न्यायालय कनिष्ठन्यायालयाचा युक्तिवाद आणि निष्कर्ष विचारात घेतल्याशिवाय बदलू शकत नाही. असे सादर केले आहे की, तसेच संबंधित व्यवहार हा केवळ कर्जाचा व्यवहार होता, हे सिद्ध करणारे पुरेसे पुरावे ग्राह्य धरण्या बाबत

योग्य गरज असून उच्च न्यायालयाने या प्रकरणात निर्माण झालेल्या संबंधित प्रश्नांची तपासणी न करून चूक केली आहे.

१०. या विरूद्ध प्रतिवादींच्या वतीने असे सादर केले जाते की, प्रथम अपीलीय न्यायालयाने या प्रकरणाची बारकाईने तपासणी केली आहे. पुरेसा तपशील आणि प्रथम अपीलीय न्यायालयाने नोंदवलेले तथ्याचे निष्कर्ष कोणत्याही हस्तक्षेपाची मागणी करीत नव्हते आणि म्हणूनच, असे काही प्रश्नांवर स्वीकारले तरीही उच्च न्यायालयाने दुसरे अपील फेटाळणे योग्य होते, जे सर्व मूलत: वस्तुस्थितीशी संबंधित होते.

११. पक्षकारांच्या विद्वान वकिलांचे म्हण्णे अभ्यासू सल्ले ऐकलेले आहेत आणि रेकॉर्ड तपासल्यावर आमचे स्पष्ट मत आहे की, उच्च न्यायालयाने दुसरे अपील स्वीकारल्यानंतर आणि कायद्याचे महत्त्व पूर्ण प्रश्न तयार केल्यानंतर, पक्षकारांच्या युक्तिवादातून उद्भवलेल्या संबंधित मुद्द्यांची तपासणी न करता आणि प्रथम अपीलीय न्यायालयाने कनिष्ठन्यायालयाचे निष्कर्ष मागे घेणे योग्य आहे की नाही हे तपासून न घेता केवळ प्रथम अपीलीय न्यायालयाच्या निष्कर्षांवर समाधान व्यक्त करून त्याचा निपटारा करता आला नसता.

१२. हे प्रकरण पुनर्विचारासाठी ठेवण्याचा प्रस्ताव असल्याने आम्ही गुणवत्तेच्या आधारे कोणताही निकाल नोंदवणार नाही आणि कायद्यानुसार संपूर्ण प्रकरण उच्च न्यायालयाच्या विचारार्थ सोडणार आहोत, परंतु, आम्ही उदाहरणाद्वारे एक वस्तुस्थिती दर्शवू शकतो की प्रतिवादी, वादीसोबत कर्जाचा व्यवहार झाल्याचे दाखविण्यासाठी त्याला परत करण्यात आलेले इतर धनादेश सादर करण्याबरोबरच अकोला अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँकेचे कर्मचारी डीडब्ल्यू-

४ च्या रूपाने पुरावे जोडून धनादेश ०७.१२.१९९२ तारखेचा रु. ६००/- च्या रकमेसाठी असल्याचे सिद्ध केले व ०७.१२.१९९२ चा धनादेश रु. ६००/- च्या रकमेसाठी प्रतिवादीने वादीचे बाजूने जारी केले आणि ते रोख रक्कम अदा कण्यात आली. बँकेच्या या कर्मचाऱ्याने संबंधित खात्याचे विवरणपत्रही सादर केले. आम्ही या पुराव्याचे अंतिम मूल्य आणि किंमत यावर भाष्य करीत नाही कारण रेकॉर्डवरील इतर पुराव्यांच्या संदर्भात ते तपासावे लागेल आणि एकंदरीत दृष्टीकोन घेणे आवश्यक आहे. तथापि, हे सत्य आहे की लेखी निवेदनाच्या परिच्छेद १३ मध्ये प्रतिवादीने वादीला व्याजापोटी पैसे भरल्याची विशिष्ट विनंती घेतली आणि १३.०७.१९९२ पासून सुरू झालेल्या विविध धनादेशांचा तपशील दिला आणि त्यात ०७ .१२.१९९२ च्या वरील धनादेशाचा ६००/- रुपयांच्या रकमेचा समावेश होता. उच्च न्यायालयाने तयार केलेल्या प्रश्नांवर कनिष्ठ न्यायालयाचे इतर निष्कर्ष आणि प्रथम अपीलीय न्यायालयाचे निष्कर्ष या बाबींचा योग्य विचार होणे आवश्यक आहे. प्रथम अपिलीय न्यायालयाच्या निष्कर्षांच्या अनुमोदनाच्या केवळ निरीक्षणांनी त्या प्रश्नांवर निर्णय होऊ शकला नसता. ०८.०३.२०१६ रोजीचा आक्षेपार्ह निकाल व आदेश हा दुसर् या अपिलाचा सारांश निकाली काढण्यासारखा आहे आणि तो मंजूर होऊ शकत नाही, कारण दुसरे अपील विशिष्ट प्रश्नांवर स्वीकारले गेले होते.

१३. दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ ('सीपीसी') च्या कलम १०० अन्वये कायद्याचे महत्त्व पूर्ण प्रश्न विचारार्थ मांडताना दुसरे अपील स्वीकारणे ही पूर्णपणे वेगळी बाब आहे, यावर भर देण्याची गरज नाही, कारण त्या टप्प्यावर उच्च न्यायालय या प्रकरणात कायद्याचा काही ठोस प्रश्न आहे की नाही याची चाचपणी करणार आहे. मात्र, दुसरे अपील स्वीकारल्यानंतर या प्रकरणात

कायद्याचा महत्त्व पूर्ण प्रश्न गुंतल्याचे उच्च न्यायालयाचे समाधान झाल्यानंतर आणि तो प्रश् न मार्गी लागल्यावर या अपिलावर आदेश ४२ दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ नुसार सुनावणी होणे आवश्यक आहे.

१४. आदेश ४२ दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ वर नजर टाकल्यास हे स्पष्ट होते की कलम १०० सह त्यातील नियम २ ने परिकल्पित केलेल्या मर्यादा वगळता, आदेश ४१ चे नियम शक्य तितके दुसऱ्या अपीलाच्या सुनावणीच्या हेतूने, म्हणजेच अपिलीय डिक्रीच्या अपीलासाठी लागू होतात. कलम १०० सीपीसी खालीलप्रमाणे आहे:-

"१००. दुसरे अपील.—

(१) या संहितेच्या अंगात किंवा सध्या अस्तित्वात असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्याने स्पष्टपणे उपबंधित केल्याखेरीज, जर उच्च न्यायालयाला असे वाटत असेल की या प्रकरणात कायद्याचा महत्त्वाचा प्रश्न आहे उच्च न्यायालयाच्या अखत्यारीत असलेल्या कोणत्याही न्यायालयाने अपिलात दिलेल्या प्रत्येक हुकुमनाम्या विरूद्ध उच्च न्यायालयात अपील केले जाईल.

(२) एकतर्फी पारित केलेल्या अपिलीय हुकुमनाम्या विरूद्ध या कलमांतर्गत अपील केले जाऊ शकते.

(३) या कलमांतर्गत अपिलातील अपिल अर्जात, अपिलात उद्भवणारा कायद्याचा महत्त्वाचा प्रश्न नेमकेपणाने नमूद करण्यात आला आहे.

(४) कोणत्याही प्रकरणात कायद्याचा मोठा प्रश्न गुंतलेला आहे, असे उच्च न्यायालयाचे समाधान असेल, तर तो प्रश्न तयार करेल.

(५) अशा प्रकारे तयार केलेल्या प्रश्नावर अपीलाची सुनावणी होईल आणि अपीलाच्या सुनावणीवेळी प्रतिवादीला असा युक्तिवाद करण्याची परवानगी दिली जाईल की या प्रकरणात असा प्रश्न समाविष्ट नाही:

परंतु या उपकलमातील कोणतीही गोष्ट जर खटल्यात अशा प्रश्नाचा समावेश असल्याचे समाधान झाले असेल तर न्यायालयाला कायद्याच्या इतर कोणत्याही महत्त्वाच्या प्रश्नावरील अपीलावर सुनावणी घेण्याची शक्ति हिरावून घेईल किंवा कमी करेल असे मानले जाणार नाही.

आदेश ४२ दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ चे नियम १ आणि २ खालीलप्रमाणे आहेत:-

> "१. कार्यपद्धती.—आदेश ४१ चे नियम अपीलीय डिक्रीच्या अपिलांना शक्य तितके लागू होतील.
>
> २. न्यायालयाने तयार केलेल्या प्रश्नावर अपिलाची सुनावणी घेण्याचे निर्देश देण्याचा न्यायालयाची शक्ति.—खालील आदेश देताना. दुसऱ्या अपिलाच्या सुनावणीसाठी आदेश ४१ नियम ११, कलम १०० नुसार न्यायालय कायद्याचा सारभूत प्रश्न तयार करेल आणि तसे करताना न्यायालय अशा प्रकारे तयार केलेल्या प्रश्नावर दुसरे अपील सुनावणीचे निर्देश देऊ शकेल आणि कलम १०० च्या उपबंधानुसार दिलेल्या न्यायालयाच्या परवानगीशिवाय अपीलकर्त्याला

अपीलात इतर कोणत्याही कारण उपस्थित करण्याची मुभा अपीलकरत्याला राहणार नाही.

१५. साहजिकच कायद्याचा ठोस प्रश्न तयार करून दुसरे अपील स्वीकारल्यानंतर त्याचा संक्षिप्त पणे निपटारा करता येणार नाही जर आधी कारणे नोंदवली गेली नाहीत तरी कायद्याच्या इतर कोणत्याही महत्त्वाच्या प्रश्नावरील अपिलावर सुनावणी घेण्याचे अधिकार न्यायालयाला आहेत, अर्थात, सुनावणीच्या वेळी, प्रतिवादीला असा युक्तिवाद करण्याचा अधिकार आहे की या प्रकरणात अशा प्रकारे तयार केलेले प्रश्न किंवा प्रश्न समाविष्ट नाहीत परंतु , विशेष म्हणजे, सध्याच्या प्रकरणात, प्रतिवादीने तयार केलेल्या प्रश्नांचा किंवा त्यातील कोणत्याही गोष्टीचा समावेश नसल्याचा युक्तिवाद केला असेल तर आम्हाला उच्च न्यायालयाच्या वादग्रस्त निर्णयात आणि आदेशात कोणतेही संकेत आढळत नाहीत अशा प्रकारे तयार करण्यात आलेले प्रश्न या प्रकरणात सामील नव्हते, असा निष्कर्षही उच्च न्यायालयाने काढलेला नाही. ही स्थिती असल्याने आमच्या मते उच्च न्यायालयाने या प्रकरणाचा आवश्यक तपशीलवार अभ्यास करणे आणि त्यानंतर या प्रकरणात तयार करण्यात आलेले कायद्याचे महत्त्वाचे प्रश्न निश्चित करणे आवश्यक होते. या पार्श् वभूमीवर दिनांक ०८.०३.२०१६ रोजीचा आक्षेपार्ह निकाल व आदेश रद्द करून उच्च न्यायालयाने आधीच तयार केलेल्या कायद्याच्या प्रश् नांवर हे प्रकरण पुनर्विचारासाठी पाठविण्याशिवाय पर्याय नाही.

१६. आम्ही पुन्हा सांगू इच्छितो की आम्ही कोणत्याही प्रकारे खटल्याच्या गुणवत्तेवर भाष्य करीत नाही आणि पक्षकारांच्या संबंधित युक्तिवादांच्या संदर्भात उच्च न्यायालयाने निर्णयासाठी सर्व पैलू खुले ठेवले आहेत.

१७. त्यानुसार हे अपील मान्य केले जाते; दिनांक ०८.०३.२०१६ रोजीचा निर्णय व आदेश रद्द बातल ठरवला जातो; आणि दुसरे अपील क्रमांक २७५/२००१ उच्च न्यायालयाने आधीच तयार केलेल्या कायद्याच्या महत्त्वपूर्ण प्रश्नांवर पुनर्विचारासाठी पुनर्संचयित केले आहे. संबंधित दिवाणी खटला १९९५ मध्ये दाखल करण्यात आला होता, या विषयाला वाजवी प्राधान्य द्यावे आणि अंतिम निर्णय घ्यावा यासाठी आम्ही उच्च न्यायालयाला विनंती करणार आहोत.

अपीलाला परवानगी देण्यात आली.

*** अस्वीकरण ***

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक

आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.